

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
İNSAN HAKLARI HUKUKU DERSİ
AIHS M.5-6 PRATİK ÇALIŞMASI

OLAY: Başvurucu A, yasa dışı bir örgüte üye olma şüphesiyle 13 Kasım 2003 tarihinde polis tarafından yakalanmıştır. Ertesi gün ifadesi alınmak üzere Emniyet Müdürlüğüne götürülmüştür. İfadesi alınan A'nın ifadeleri polis tarafından matbu formlara geçirilmiştir.

Bu formların ilk sayfasında başvuranın örgüt adına M. Y.'yi 1999 yılında öldürmesinden, örgütün yurt dışında bulunan kamplarında askeri ve siyasi eğitim almasından ve örgüt adına başka faaliyetler de yürütmesinden şüphelenildiği belirtilmiştir. Aynı sayfada, matbu ifadeler arasında, sorgulanan kişinin sessiz kalma ve kendi avukatını seçme hakkının olduğunu belirten bir cümle bulunmaktadır. Yine formun ilk sayfasında “Avukat istenmemiştir” ibaresi ve yanına konulan X işareti, matbu olarak yer almaktadır. Formda bulunan bilgilerden A'nın avukat yardımından yararlanma ve sessiz kalma haklarını kullanmak istemediği anlaşılmaktadır.

Başvurucu A, kolluktaki ifadesinde örgüt üyesi olduğunu kabul etmiş; M.Y.'yi öldürmesi, zırhlı polis aracına ateş açması ve örgütün Irak'ta bulunan kampında eğitim alması da dâhil olmak üzere söz konusu örgüt adına üye olduğu tarihten itibaren gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri detaylı olarak açıklamıştır ve ifadelerin yer aldığı formun her sayfası A tarafından imzalanmıştır.

Daha sonra A, 16 Kasım 2003 tarihinde avukatı B ile görüşürülmüş, 17 Kasım 2003 tarihinde ise Cumhuriyet savcılığı önüne çıkarılmıştır. Başvurucu A, savcılık önünde, avukattan yararlanma ve sessiz kalma hakları olduğu konusunda bilgilendirilmiştir. Bunun üzerine A, sessiz kalmak istediğini ve avukattan faydalanmak istemediğini belirtmiştir. Fakat Emniyet Müdürlüğünde verdiği ifade sırasında psikolojik baskıya uğradığı, burada avukattan faydalandırılmadığı ve hakları konusunda bilgilendirilmediği konusunda savcıya şikayette bulunmuştur. Avukatı ile görüşmek istediğinde polisin kendisine, avukatın ifade verilirken gelmek istemediğini söylediğini de beyanlarına eklemiştir.

A, aynı gün içerisinde mahkemede görev yapan hakimlerden biri tarafından avukat yokluğunda sorgulanmış ve sorgu sırasında herhangi bir ifade vermeden önce avukatını görmek istediğini dile getirmiştir. Bu nedenle de sessiz kalarak ifade vermeyi reddetmiştir. Yapılan sorgu sonunda mahkemece A'nın tutuklu yargılanmasına karar verilmiştir.

A'nın ilk duruşması, 17 Mart 2004 tarihinde gerçekleştirilmiştir. A, bu duruşmada kendisine yöneltilen tüm suçlarla birlikte polise verdiği ifadeleri reddetmiştir. Polislerce kendisini suçlar bir ifadeyi imzalamaya zorlandığını ve avukat yardımı taleplerinin görmezden gelindiğini iddia etmiştir.

Başvuranın avukatı, yargılamalar sırasında avukat yokluğunda polis tarafından alınan ifadelerin şahıs tarafından bir hakim ya da mahkeme önünde doğrulanmadıkça kullanılmaması gerektiğini belirterek poliste verilen ifadelerin delil olarak kullanılmamasını talep etmiştir. Fakat mahkeme bu talebe cevap vermemiş ve bu hususta da bir karar tesis etmemiştir.

Mahkeme, her duruşmanın sonunda A'nın tutukluluğunun devamına ilişkin re'sen ya da A'nın başvurusu üzerine değerlendirmede bulunmuş; işlendiği iddia edilen suçların ciddiyeti, A'nın işlediğine dair kuvvetli şüphenin bulunması ve delillerin durumunu gözeterek tutukluluğun devamına karar vermiştir. A, iki sefer mahkemenin vermiş olduğu tutukluluğun devamı kararına itiraz etmiştir. İki itiraz da çekişmeli olmayan bir şekilde sıradan gerekçelerle 21 Mart 2007 ve 24 Ekim 2007 tarihlerinde reddedilmiştir. İtirazların incelenmesi sırasında Cumhuriyet savcısına danışılrsa da tutukluluğa ilişkin A veya avukatı dinlenilmeden dava dosyası üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Ayrıca tutukluluğa ilişkin Cumhuriyet savcısından alınan mütalaa A'ya bildirilmemiştir.

Bu sırada A, 24 Nisan 2008 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunarak tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğu, tutukluluk incelemelerinin kendisi veya avukatı dinlenilmeden ve Cumhuriyet savcısının mütalaa kendilerine iletilmeden yalnız dava dosyasına dayanarak yapıldığı iddialarında bulunmuştur. Ayrıca iddia ettiği usulsüzlüklere ilişkin iç hukukta bir tazminat hakkının bulunmadığını eklemiştir. Ek olarak A, polis nezaretinde avukat yardımından faydalanamadığından adil olarak yargılanmadığını öne sürmüştür.

Ulusal mahkeme nihai olarak 13 Şubat 2009 tarihinde başvurucunun suçlarını sabit bularak A'yı ömür boyu hapis cezasına mahkum etmiştir. İlgili ceza, Yargıtay tarafından da 27 Nisan 2010 tarihinde onanmıştır.

Soru 1: A'nın gözaltına alınması AIHS'e uygun mudur? Gözaltına alınan A hangi haklara sahiptir?

Soru 2: Başvurucu A, tutukluluk süresinin aşırı derecede uzun olduğu iddiasında bulunmuştur. Mahkemenin "tutukluluk" kurumuna hangi hallerde izin verdiğini de göz önünde bulundurarak A'nın iddiasını 5. Madde kapsamında değerlendiriniz

Soru 3: A, ulusal mahkemenin hakkında yaptığı tutukluluk incelemelerinin kendisi veya avukatı dinlenilmeden ve Cumhuriyet savcısının mütalaası kendilerine iletilmeden yalnız dava dosyasına dayanarak yapıldığını dolayısıyla AIHS'in 5/4 maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. A'nın bu iddiasını değerlendiriniz.

Soru 4: A, özgürlük ve güvenlik hakkına yapıldığını iddia ettiği usulsüzlükler hakkında iç hukuk sisteminde tazmin talep edebileceği bir hukuk yolunun olmamasından şikayetçi olmuştur. A'nın bu iddiasını değerlendiriniz. Sözleşmenin 5/5 maddesinin bu bağlamda devletlere yüklediği yükümlülükler nelerdir?

Soru 5-a: Başvurucu A, yargılanma süresinin makul süreyi aştığını dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. AIHM'in makul sürede yargılanmaya ilişkin görüşlerini de göz önünde bulundurarak tartışınız.

5-b: Hükümet yaptığı savunmada davanın karmaşık olduğunu, suçların ciddiyet arz ettiğini o nedenle makul sürenin aşılmadığını belirtmiştir. Yine hükümet, sanığın yargılama süresince savunma hazırlamak üzere 10 kez ek süre istediğini o nedenle yargılamadaki gecikmeden sorumlu tutulamayacaklarını iddia etmiştir. Hükümetin bu savunması yerinde midir?

Soru 6: Başvurucu A, Emniyet Müdürlüğünde verdiği ifade sırasında avukat yardımından faydalandırılmadığını, ayrıca avukatı olmaksızın verdiği bu ifadenin daha sonra mahkemece hükme esas alındığını o nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. A'nın iddiasının yerinde olup olmadığını tartışınız.